

Josep Lligadas

SER CRISTIÀ EN EL MOMENT PRESENT

EMAUS 182

CPL

Primera part

La fe cristiana

¿QUI ÉS DÉU PER A MI?

¿QUI ÉS JESÚS?

No estaria gens malament que ara ens aturéssim una estoneta i ens féssim aquestes dues preguntes del títol. Potser en èpoques anteriors aquestes preguntes haurien semblat inútils, perquè eren coses que a tothom li semblaven òbvies. Potser sí, tot i que preguntar-se això no els hauria fer cap mal, als nostres avantpassats. Però en tot cas, per a nosaltres sí que és important aturar-nos i preguntar-nos-ho amb una mica de detenció. Abans, socialment, Déu es feia notar pertot arreu. Ara, no. I, encara que tinguem moments diversos en què ens posem en la seva presència, sigui a l'Eucaristia, sigui en un grup, sigui individualment, aturar-nos algun cop a fer-nos aquestes preguntes del títol segur que ens anirà bé. I si aquests moments no els tenim gaire, doncs amb més motiu.

I després de fer-nos aquestes dues preguntes, una tercera també serà bo de fer-nos-la. No tant una pregunta, sinó un repàs: ¿Quin ha estat, fins ara, el meu camí de fe? Repassar com comença –de petits, a casa, o de més grans, gràcies a tal o tal altre impacte–, i quins passos va seguint: quins mitjans, quines persones, quins moments rellevants... i fins al dia d'avui. En aquest repàs, serà bo recrear-se una mica en tot allò que sentim com a valuós, com a gratificant, com a font

de creixement humà i com a empenta de creixement en la fe... i potser no caldrà donar gaires voltes a allò que experimentem com a negatiu...

I ara, després d'aquesta aturada que segur que ens haurà anat bé, podem mirar de cara a la realitat social en què vivim aquesta fe. Una realitat marcada pel fet que ni Déu, ni Jesús, no formen part del paisatge d'aquest nostre món. Almenys, del nostre món occidental. Crec que podem dir que aquest fet ja ha esdevingut definitiu a l'inici del segle XXI. Fa ja més de dos segles, amb la Il·lustració, és va instal·lar en la societat una manera de veure el món en què ja no es considerava necessària la referència a Déu com a sentit últim de tot, i menys necessari encara es considerava el paper de l'Església com a administradora d'aquest sentit últim. I, a continuació, amb la Revolució francesa, es va acabar la cristiandat i l'Església va perdre el poder, la influència i la fèrria protecció dels governants. Però no del tot. Durant aquests dos segles, l'Església ha anat passant èpoques encara més o menys present i influent en la societat. Potser el nacionalcatolicisme franquista va ser l'última expressió d'aquesta situació. Però ara ja està. Ara els cristians hem de funcionar solets i els únics estímuls per continuar endavant com a creients han de venir de nosaltres mateixos, mentre la societat ha anat perdent gairebé tot interès en el que nosaltres vivim i en el que nosaltres potser podríem oferir.

En tot cas, així estem. En una situació radicalment diversa de la de l'època en què Jesús anunciava la seva Bona Nova. Perquè resulta que Jesús, quan parlava als

seus compatriotes, donava per fet que tots ells creien en Déu, i el seu missatge consistia bàsicament a fer entendre quin era el projecte d'aquest Déu en el qual tots creien, un projecte que desbordava les normatives de la llei jueva i se centrava, com a principi absolut, en un doble amor: a Déu mateix i als altres.

En canvi, ara, la pregunta sobre Déu no és en quina mena de Déu creiem, sinó si creiem en Déu. I sabem prou que la resposta, per a la majoria dels nostres conciutadans i conciutadanes, és que no, o, sinó, que tant els és. O sigui que per a nosaltres, el primer pas de la fe cristiana, no és preguntar-nos si creien en Jesús i en el Déu que ell anuncia, sinó, simplement, això que acabo de dir: si creiem en Déu. Però, atenció, amb un matís important. I és que en el fet de creure en Déu nosaltres hi incloem que el Déu en qui creiem no pot ser un altre que el Déu de Jesús. Això darrer que acabo de dir pot sonar a jeroglífic o a joc de paraules, però no ho és gens. Parlant de l'àmbit personal, el que vull dir és que si jo crec en Déu és perquè Jesús m'ha fet conèixer un Déu que és Pare i Mare, un Déu que trenca molts dels esquemes de la divinitat que el pensament humà podria concebre, i, sobretot, un Déu que és profundament humà i que com a criteri de comportament no ens dona lleis o ritus més o menys arbitraris, sinó que ens dona uns criteris de vida humana que no són altres que els criteris que poden sorgir d'un cor humà, veritablement humà, és a dir, d'un cor net, honest, generós, compassiu, lleial, de mirada àmplia, que vol el millor per a tothom, que està disposat a lluitar per fer-ho possible, coratjós, esforçat, empoderat,

que no exclou ningú, que no s'amaga davant els conflictes, que, en definitiva, estima sense barreres i busca en tota ocasió la pau i el bé.

Jo en una altra mena de Déu em sembla que no hi podria creure. O sigui que això de creure en Déu, el creure en Déu que és a la base del ser cristià, no és una declaració genèrica i abstracta, sinó concretada. És creure en el Déu que ens ha fet conèixer Jesús.

¿I en què consisteix aquest creure en Déu, en aquest Déu? ¿I en què consisteix, també, estimar-lo, que, tal com va dir Jesús, és una cosa que va unida al fet de creure-hi?

Segurament que una bona manera de veure el sentit del que Jesús ens anuncia i proposa serà resseguir una mica el llarg procés històric de la humanitat amb què, des dels primers humans que van començar a intuir que, a més del món palpable i empíric, hi havia alguna mena de realitat que estava més enllà de tot, fins a la formulació última que fa Jesús sobre aquesta "mena de realitat", que ell anomena Pare –*Abba*, la paraula aramea que deia Jesús i que la primera comunitat cristiana ens ha conservat–. Un Pare que, d'altra banda, fent evolucionar l'expressió de Jesús al ritme de les descobertes que com a comunitat humana anem fent guiats, com va dir ell mateix, per l'Esperit, ara potser fariem bé d'anomenar Pare i Mare. O, també, Pare/Mare.

Resseguir aquest procés de recerca de qui és Déu és, certament, apassionant.

DÉU, LA HIPÒTESI MÉS RAONABLE

¿Com va néixer la idea de Déu en els éssers humans? Un servidor no és antropòleg, ni historiador de les religions, ni cap altra cosa per l'estil. Però diria que, pensant-hi una mica, no costa gaire arribar a la conclusió que, en aquells primers humans amb una certa intel·ligència i capacitat de raonar, devia anar sorgint, davant la immensitat d'interrogants que el món i la vida els plantejaven, i davant la immensitat d'incerteses i també de pors en què es trobaven immersos, la intuïció de l'existència d'alguna realitat que anava més enllà del que es podia veure i tocar. Alguna realitat que feia que les coses fossin tal com eren, que feia que determinats esdeveniments tinguessin lloc quan res no feia preveure'ls, que feia funcionar aquella maquinària incomprensible que era la natura i la vida que s'hi desenvolupava.

I no és només això. La grandesa del món, o la seva bellesa, o el misteri de tantíssimes coses que es trobaven al davant, convidava a pensar, més enllà de les pors i incerteses, en la necessitat que hi hagués, a l'origen de tot plegat, alguna força poderosa, una força capaç d'haver produït el món immens que habitaven.

Aquesta realitat superior no era imaginada com un únic ésser, sinó més aviat com un conjunt de forces que actuaven en el món i en la vida, un conjunt de forces que a poc a poc van anar identificant, atribuint-los camps d'actuació, imaginant-los amb determinades formes i ubicacions... Fins que, a poc a poc també, van anar pensant que, amb aquestes forces i realitats superiors, era possible entrar-hi en contacte d'alguna manera, i influir d'alguna manera en elles. És això el que expressa, segons una de les possibles interpretacions etimològiques, la paraula “religió”: la religió seria, segons aquesta interpretació, el fet de “relligar” els éssers humans amb la divinitat.

Aquesta intuïda possibilitat d'entrar en contacte amb les forces superiors i d'influir d'alguna manera en allò que fan va obrir un nou i importantíssim camp en la vida humana. Va encetar una nova cultura. Ara, a més de tot allò que calia fer per viure segons les possibilitats que donaven les realitats visibles i empíriques, calia també dedicar una part de les energies a assegurar un adequat contacte amb les forces superiors per tal que els seus poders es decantessin de manera favorable als interessos dels qui les invocaven, i per evitar que els mals que podien arribar-los de tants llocs s'aturessin i no s'acarnissessin sobre ells. I a partir d'aquí, de maneres més elementals o més elaborades, van anar naixent tota la diversitat de formes religioses que han existit i existeixen.

Alguns, d'aquesta història que aquí he mirat de resumir, en dedueixen que, per tant, la idea de la divinitat és un simple fruit de les necessitats humanes.

Una simple manera de cercar tranquil·litat i seguretat, sense cap fonament més enllà de la imaginació. Jo, en canvi, pensaria que més aviat és un bon resultat de la capacitat humana de recerca d'explicacions a les coses: la divinitat és una molt bona manera d'explicar coherentment el sentit d'aquesta complexa realitat que tots plegats vivim. Una explicació necessitada, això sí, de moltes purificacions, però no gens desassenyada...

Nosaltres, ara sabem moltíssim més sobre l'origen i el funcionament del món del que podien saber aquells primers humans, i, si tenim una mínima cultura, compartim amb creients i no creients idees tals com l'inici de l'univers a partir d'un esclat inicial fa milions d'anys, o la formació de la vida al nostre planeta a partir d'unes determinades circumstàncies favorables, o l'aparició dels éssers humans després d'una llarga evolució de les espècies animals. I, després d'aquells inicis, nosaltres sabem també moltíssimes més coses dels diversos fenòmens naturals que s'esdevenen, i els mecanismes pels quals es produeixen, i podem dominar un munt de realitats que els homes i dones de fa milers d'anys no podien dominar. I sabem que, progressivament, anirem tenint molts més coneixements que ara no tenim, i podrem controlar encara més el funcionament del món i el funcionament de les nostres vides.

Déu, doncs, ja no ens cal per explicar les coses inexplicables del nostre món. Però el motiu pel qual hi creiem al capdavant és el mateix del dels primers éssers humans que van intuir la seva existència. Perquè el nostre món, i la nostra vida humana, per molt que en

coneguem l'entrellat, continua sent d'una amplitud, una riquesa i una complexitat que ens sobrepassa totalment. I nosaltres, cadascú de nosaltres, dins el nostre cor, experimentem també una amplitud, una riquesa i una complexitat que igualment ens sobrepassa per totes bandes. I, almenys jo, davant aquesta realitat que tant em sobrepassa, em sembla més raonable creure que hi ha qui la sosté, qui li dona un sentit que supera allò que la constatació empírica pot descobrir, i que, més enllà de tot, ofereix una plenitud de vida que està a l'alçada de les aspiracions i anhels que portem dins. No ho sé, però a mi em sembla més raonable creure això que no pas creure que tot plegat és pur fruit de l'atzar i que els nostres desigs de plenitud no van enlloc i estan destinats a desaparèixer en el no-res.

LA DIVINITAT, UNA IDEA NECESSITADA DE PURIFICACIÓ

Aquesta intuïció bàsica inicial de l'existència d'una realitat superior i amb la qual era possible d'alguna manera entrar-hi en contacte, anirà tenint, al llarg dels segles, desenvolupaments de tota mena. Desenvolupaments que, en general, consisteixen a imaginar, no un únic ésser que està a l'origen de la realitat i que d'alguna manera o altra la guia, sinó, com ja he dit, com un conjunt de forces, o d'éssers diferenciats, que estan més enllà del món visible i hi influeixen. Uns éssers que poden estar jerarquitzats, o que poden anar cadascun d'ells per lliure; uns éssers que funcionen per capritxos i amb un cert menyspreu envers els

humans, o que generen un clima d'una certa confiança; uns éssers que estan lligats a un poble determinat i l'ajuden enfront dels altres pobles, o que actuen a tot arreu "especialitzant-se" en un àmbit concret de la vida; uns éssers que exigeixen dels éssers humans actuacions difícils i fins i tot cruels a canvi de ser-los favorables, o que, al contrari, són bondadosos i acompanyen amb goig la vida; uns éssers que estimulen actuacions de domini i d'egoisme o que estimulen actuacions de bondat i generositat; uns éssers que serveixen per consolidar i refermar els poders constituïts, siguin estrictament religiosos o siguin polítics, o que, en canvi, poden ser vistos –però poques vegades!– com a possibles impulsors d'anhels de llibertat i justícia.

És un camí difícil, el camí de la recerca de la divinitat. Un camí que es camina a les palpentes, seguint el guiatge del propi cor. Un camí que, en molts casos, esdevé clarament alienador i justificador d'opressions de tota mena. Però que, alhora, per a molta i molta gent, esdevé l'únic suport i l'únic alleujament en una vida massa dura i que d'altra manera esdevindria insuportable.

Aquest caràcter tan ambigu de la religió farà que, en determinats ambients més il·lustrats dintre el món pagà, i d'això en tenim bons exemples tant a Grècia com a Roma, es comenci a mirar la religió amb un cert distanciament: la religió és vista com una construcció que no ajuda gaire a fer que la gent actuï d'acord amb uns ideals humanistes, i a més presenta uns déus amb uns instints i uns comportaments tan poc exemplars

que acaba no semblant una cosa gaire seriosa per a qualsevol persona amb una mica d'esperit crític. Cada cop més, la religió, en aquell món, va esdevenint, per una banda, un refugi més o menys supersticiós davant les penalitats de la vida, però sense gaires elements humanitzadors i que faci créixer i avançar; i per una altra, un mitjà de refermament de l'estructura social i política existent, una barrera contra qualsevol intent de trencar l'estratificació social i, en darrera instància, a mesura que el temps avança, una assegurança del poder omnímode de l'emperador. I una cosa semblant podem dir dels pobles anomenats bàrbars, i també dels pobles d'Amèrica.

En resum. La creença en una realitat que està més enllà de les coses visibles, i que té influència en la vida dels éssers humans és, diríem, una bona manera d'entendre el món i la vida humana. Però a mesura que es va anar concretant històricament, es va anar fent, diríem també, més irracional i insostenible. I aquí és on hi entra l'aportació decisiva del judaisme.

EL JUDAISME, UN SALT DECISIU

Hi ha un moment, en la història de les religions, en què té lloc un pas històric d'una gran transcendència: el pas de començar a creure que aquella realitat intuïda que està més enllà de la realitat empírica i amb la qual els éssers humans intenten de relacionar-se, és una realitat única, personal, i que és a l'origen i al cor de la vida humana.

Aquest pas comença a realitzar-se a diversos llocs i en diversos moments, però on qualla de manera definitiva és en un poble concret, el poble d'Israel, amb un personatge, Moisès, que farà de catalitzador. En el rerefons hi ha el record d'un avantpassat, Abraham, que hauria estat el primer a experimentar la presència d'aquesta realitat única i personal, anomenada Déu.⁴

Moisès és certament un personatge apassionant. En els llibres bíblics que parlen de les seves actuacions (bàsicament, Èxode, Nombres i Deuteronomi), és difícil discernir-hi quin és el fons realment històric. Però en tot cas la seva aportació és clara: ell serà el qui portarà a la descoberta d'aquesta realitat única, aquest Déu, entenent-lo com algú que guia la història i ofereix un projecte alliberador, que es farà visible en l'alliberament de les tribus hebrees que es trobaven a Egipte sotmeses a l'esclavatge del faraó. O, dient-ho amb termes més empírics, ell serà qui ajudarà aquelles tribus que havien aconseguit alliberar-se de l'esclavitud, a entendre allò que els havia passat com a senyal de la presència d'un Déu que els guiava i que es comprometia amb ells.

El procés, evidentment, no és d'un dia per l'altre, sinó que té un llarg recorregut. Al principi, aquest "Déu d'Israel" no és entès com un Déu únic en sentit absolut, sinó en el sentit que Israel, a diferència dels altres pobles, no creu en una diversitat de déus que actuen

4 Una nota de vocabulari: quan parlem d'Israel i de les tribus d'Israel, estem dient el mateix que quan parlem de les tribus hebrees, que posteriorment seran també conegudes com el poble jueu i, la seva religió, com el judaisme.

en diversos àmbits de la vida, sinó que creu en un Déu propi que és un de sol, i que a més el seu projecte és un projecte a favor dels esclavitzats.

Posteriorment, aquesta primera intuïció anirà esdevenint de més volada, i acabarà prenent un altre significat: que, al darrere de tota la realitat i tota la història humana, hi ha un únic Déu. És a dir, que tota la realitat és fruit d'un projecte de vida que està més enllà d'allò que veiem, i que aquest projecte de vida és obra d'aquesta realitat única i personal que anomenem Déu. I que aquest Déu, en un determinat moment de la història, ha volgut actuar mostrant el seu rostre amorós i alliberador en ells, el poble d'Israel, i els ha encomanat de fer realitat, en la seva vida com a poble, el mateix estil de vida alliberat i alliberador.

Aquesta seria la intuïció fonamental, que va apareixent entremig de tot un llarg camí social i cultural. I que va traient el cap constantment, malgrat que la vida, molt sovint, vagi per una altra banda. Molt sovint, en efecte, el que prevaldrà serà la consciència que, si Déu ha actuat en la seva història de poble, això vol dir que ells són els preferits de Déu, facin el que facin. I aquesta consciència es traduirà en un nacionalisme que oblidarà el caràcter alliberador de l'acció de Déu. O prevaldrà, també, el convenciment que el que Déu vol és el compliment estricte de les lleis que concretaven les seves crides alliberadores, i la lletra acabarà matant l'esperit.

Però en tot cas, l'aportació d'Israel serà ja decisiva. Serà haver descobert, i dit, que al cor de la vida i la història humana hi ha una presència d'algú que, més enllà de tot, la sosté i acompanya. I haver descobert, i dit, que aquest algú propugna un estil de vida i d'història en què no hi hagi amos i esclaus, vencedors i vençuts, sinó éssers humans lliures i que puguin viure dignament. I haver afirmat també –en alguns moments concrets, però amb molta potència: per exemple, en alguns dels profetes, i en especial l'anomenat Segon Isaïes, un profeta anònim del temps de l'exili de Babilònia i els oracles del qual estan recollits en els capítols 40-55 del llibre d'Isaïes– que aquesta voluntat de Déu era per a tots els pobles de la terra, convidats a unir-se a la crida que Israel havia rebut.

LA IDEA DE DÉU MÉS HUMANITZADORA, LA DE JESÚS

I arribem al final del recorregut. I aquest final és el Déu de Jesús. Amb tot el respecte –només faltaria– amb totes les altres maneres de trobar Déu, jo el que voldria explicar aquí és per què crec que la idea de Déu que Jesús ens va fer conèixer és la més humanitzadora, la més capaç de portar-nos a la plenitud de la vida humana.

El Déu de Jesús, el Déu que Jesús ens mostra, és un Déu que el que proposa és que cada home i cada dona escolti els sentiments, les aspiracions i les crides més honestes del seu cor i les segueixi. I per arribar a aquesta proposta, Jesús parteix del gran bagatge espi-

ritual que li ofereix la fe en què va néixer i va créixer, el judaisme. Del judaisme n'extreu el convenciment d'un Déu que guia amorosament la història del seu poble, però que alhora, a través dels profetes, deixa clar que el que més aprecia és allò que surt del cor i fa servei als altres, i no els ritus i el compliment de les normes ("El que jo vull és amor, i no sacrificis", deia Déu en el llibre del profeta Osees 6,6 i repetia Jesús a Mateu 9,13 i 12,7). I mostra també que la crida i l'oferta de Déu és una oferta que no s'adreça a un sol poble, sinó que aquest poble, Israel, ha estat escollit precisament per ser el qui dugui a terme el projecte de Déu i a partir d'aquí aquest projecte arribi a tots els pobles. Però com que Israel no fa cas de la seva crida, Jesús acaba anunciant que si Israel no vol, Déu ja trobarà altres maneres de fer arribar el seu missatge. Esteve, Bernabé i Pau seran els tres personatges clau per fer realitat aquest projecte d'universalitat que Jesús va anunciar i que segurament ell mateix, Jesús, no tenia gaire clar en què havia de consistir.

Així doncs, a diferència del que deia i creia el judaisme del seu temps, Jesús no diu que per arribar a Déu, a més, certament, de fer bones obres, calgui complir unes determinades prescripcions, o realitzar uns determinats ritus, o seguir unes determinades normes. No. Jesús el que fa és convidar a descobrir, a partir del propi cor i del propi cervell, quina és la manera de viure més humana, i a seguir-la. I diu que això és el que vol Déu. I dona pistes precises de com hauria de ser aquesta manera de viure més humana, i ajuda a descobrir-la amb la màxima fondària: Jesús sap esbrinar

com ningú els millors camins d'una vida humana plenament realitzada. I es posa ell mateix com a exemple d'aquesta manera d'actuar, i es dedica a recórrer el seu país aixecant ànims abatuts, alliberant dels mals del cos i de l'esperit, convidant a tenir plena confiança en Déu, oposant-se als qui actuen com a amos dels altres, oposant-se a fer de Déu un opressor de la vida humana amb lleis innecessàries... Fins i tot, quan pren posició en qüestions concretes, no ho fa amb la pretensió de crear normes, sinó de guiar les actuacions dels qui l'escolten en aquelles situacions concretes, de manera que allò que diu s'ha de situar en el seu plantejament global de la vida, amb la qual cosa no resulta gens difícil de deduir que, en unes altres circumstàncies, les concrecions poden ser unes altres.

I tot això, dut fins al final, sense estalviar-se cap conseqüència per indesitjable que resultés. És a dir, fins a la mort per fidelitat a aquesta manera d'entendre la vida i la fe. I serà en aquesta mort, i a partir d'aquesta mort, que els seus seguidors es toparan de cara amb una experiència d'absolutesa que els farà comprendre que en Jesús i en el seu projecte hi havia Déu present. Plenament present. El Déu personal al qual ens adreçem els cristians l'hem vist i conegut a través d'un home concret que ha realitzat la millor manera de viure el ser home, el ser persona. La manera que tot home i tota dona de bona voluntat és capaç de deduir del seu cor i el seu cervell, si s'esforça per pensar i sentir netament i honestament.

No ho sé, segurament que el que ara diré és fruit d'una mirada esbiaixada i molt poc imparcial, però tinc la sensació que, fins i tot vist des de fora de la fe cristiana, es pot afirmar que el missatge de Jesús és el missatge sobre Déu més humanitzador de tots els existents. Perquè el que fa és donar categoria divina a tot allò més valuós de la condició humana, sense imposicions ni interferències exteriors. El que Déu vol, diu Jesús, és que l'ésser humà sigui màximament humà, i que visqui aquesta humanitat sabent que Déu l'acompanya i se la fa seva.

Nosaltres creiem –ho hem formulat més amunt– que al cor de la vida, a l'origen de la vida i al terme de la vida hi ha la presència amorosa de Déu, que acompanya els camins humans i és empenta i gràcia per viure aquests camins en la recerca sempre de l'amor, i és alhora fortalesa i refugi en els moments i situacions de feblesa. Un Déu que en el trànsit difícil i decisiu de la mort ens pren per la mà i ens porta a viure amb ell una vida definitiva.

Com és aquest Déu, i què espera de nosaltres, és a dir, què ens demana, o què ens proposa, o, encara, dit d'una altra manera, quin és el seu projecte per a la humanitat, ens ho va mostrar Jesús, amb la seva paraula i amb la seva manera de viure. Però no només això. Hem repassat, en el darrer capítol, breument, per on va l'ensenyament i la manera de viure de Jesús, fidel fins a la mort al projecte de Déu. I hem dit que aquella mort va donar pas a una experiència inesperada per part dels seus seguidors, que els feia entendre d'una manera nova no només qui era Déu, sinó també qui era Jesús.

Els apòstols, les dones que acompanyaven Jesús i els altres deixebles, en efecte, quedaran molt fora de joc, davant la mort d'aquell que havien seguit amb tanta estimació. Però ben aviat, i d'una manera que no ens sabem imaginar, començaran a dir que Jesús és

viu, que l'han vist viu. Que ha ressuscitat d'entre els morts. Ja dic, no sabríem com imaginar-nos-ho. Els relats evangèlics que ho expliquen són, ja es veu, una manera de transformar en relat una experiència que no es pot descriure. Però el cas és que, a partir d'aquella experiència, començaran a pensar, i a plantejar-se, qui era aquell mestre a qui havien estat seguint. D'entrada, la primera cosa que els queda clara és que, ressuscitant Jesús, Déu ha garantit tot allò que Jesús deia i feia. Déu donava fe que realment les paraules i els fets de Jesús eren missatge de Déu. Però no es van aturar aquí en la seva reflexió. Ben aviat, van començar a pensar que no només el que Jesús deia i feia era allò que Déu volia, sinó que realment en Jesús hi era Déu mateix. Que Déu, en definitiva, havia viscut la vida humana en un home concret, palpable, visible. I començaran a dir que Jesús era Déu fet home.

No els serà fàcil, arribar a formular això. Devia ser realment molt convincent, molt poderós, el que van veure i viure perquè tot aquell grup de jueus i jueves crescuts en l'afirmació diàriament repetida en les seves pregàries de que Déu és un de sol, de que Déu és únic, arribessin a formular que Déu era plenament present en un home que ells havien conegut. Però ho diran, ja ben aviat, amb tota contundència, tot destacant tot el que aquesta realitat humana de Déu comporta. Qui més contundent ho dirà serà l'evangeli de Joan, a Joan 1,14, quan afirmarà que Déu s'ha fet "carn". Carn vol dir la nostra realitat, la nostra vida, desprotegida com la carn d'una criatura acabada de sortir del ventre de la seva mare. I serà des d'aquí, i amb aquesta

única arma, la de la carn desprotegida, que el Déu fet home, Jesús, se sentirà cridat a proclamar i a viure, si volem dir-ho així, la manera divina, és a dir, plena, de ser home o dona en aquest món. I això és el que farà fins a morir en una creu, perquè aquesta seva manera de parlar i de viure feia massa nosa als poders d'aquest món. La manera que Déu tenia de viure la vida humana feia massa nosa als poders d'aquest món.

Amb tot això, doncs, quedava per a ells totalment clar que seguir Jesús era la manera més valuosa possible de viure la vida humana, perquè era la manera com Déu l'havia viscuda. I, fent un pas més, diran també que l'Esperit de Déu, l'Esperit que movia Jesús, havia estat donat als seus seguidors perquè continuessin vivint com ell vivia, o almenys mirant de viure com ell vivia. Fins a compartir, més enllà de la mort, la vida plena de Déu.

I aquí jo hi afegiria –encara que els seguidors de Jesús en aquells moments, i durant molts segles, no van estar en condicions de pensar-ho–, que aquest mateix Esperit és present també en tots els homes i dones de bona voluntat que busquen una vida digna, per a ells i per als altres, sigui en el nivell que sigui.

Però això no s'acaba aquí. Encara ens queda un pas per fer. Per a nosaltres, acabem de dir, Jesús és el camí de la vida humana més plena, i ens infon el seu mateix Esperit perquè la visquem amb ell i com ell. Però en la tradició cristiana diem encara una cosa més: diem que Jesús ens salva. ¿Què vol dir això? Ens salva del pecat, ens salva de la mort. ¿Què volen dir aquestes expressions?

El fet és que, en el moment actual, la nostra consciència de “salvació del pecat” és més aviat fluixeta. No que no tinguem consciència de pecat. Sí que en tenim, però hi ha, per damunt d'aquesta consciència, altres sentiments força més potents. I per això, de fet, no hem reflexionat mai gaire sobre què pot voler dir que Jesús ens salva –ens redimeix– del pecat.

A això també hi ajuda una notable degradació de les explicacions sobre la redempció, que té el seu punt culminant en sant Anselm de Canterbury, al segle XI, el qual –sumant la teologia jueva dels sacrificis d'animals com a forma d'expiar els pecats i agradar Déu, amb la necessitat de satisfer per l'honor ofès que era fonamental en els pobles bàrbars– parla de la necessitat que Déu, que és infinit, rebés dels homes una satisfacció infinita per les nostres ofenses, pels nostres pecats. I per això Déu va enviar el seu Fill perquè es fes home. L'home Jesús podia satisfer a Déu amb la seva mort, perquè, en ser alhora Déu, aquesta mort tenia un valor infinit; de manera que, així, donat que un home havia ofert a Déu una satisfacció infinita pels pecats, els pecats dels homes podien ser perdonats.

Aquestes explicacions han anat impregnant la teologia i la pietat fins fa ben poc, i en el pensament d'un bon nombre de creients continuen sent-hi molt presents. Tot quedava centrat en el fet de la mort de Jesús, que és el que esborrava els nostres pecats, de manera que passaven a segon terme tant la seva vida, com la seva resurrecció, i, en passar a segon terme, deixaven de ser punts de referència per a la vida dels cristians: ni la vida nova que Jesús ens va ensenyar a viure, ni la

vida nova que la seva resurrecció impulsa eren peces fonamentals del ser cristià!⁵ Que Jesús ens redimeix o ens rescata del pecat tal com es presenta en el Nou

5 Al Nou Testament tenim expressions com la de que Jesús mor pels nostres pecats, o que ens redimeix, o que la seva mort en creu és l'únic veritable sacrifici que ens reconcilia amb Déu. Però aquestes expressions són molt deutores de les formes religioses d'aquell moment, i que en bona part arrenquen de les profecies del llibre d'Isaïes sobre el Servent de Jahvè (sobretot Isaïes 52,13-53,12), que són els textos on es van agafar els primers cristians per mirar d'entendre per què el Fill de Déu havia hagut de morir. Però ho van fer sense pretendre que aquests textos fossin explicacions precises i lògiques sobre la mort de Jesús, sinó camins d'alguna manera metafòrics per poder-la entendre. De fet, el mateix Jesús havia utilitzat a vegades expressions en aquesta mateixa línia, però també sense pretensions teoritzadores.

Segons aquest plantejament, la salvació es troba per la vida fidel de Jesús fins a la mort i per la resurrecció que converteix la mort en vida per sempre. I si es parla de la mort com a centre d'aquest procés, és perquè la mort és el moment en què més visible es fa i més impactant resulta el camí entregat de Jesús, que és ressuscitat per Déu mostrant el valor absolut d'aquesta entrega; i també, certament, perquè el vessament de sang a la creu evoca el vessament de sang dels sacrificis d'animals. En aquesta línia, veiem que la Carta als Hebreus, que parla àmpliament del sacrifici de Jesús comparant-lo amb els sacrificis de la religió jueva, afirma que la mort de Jesús en creu és l'únic sacrifici veritable i eficaç, perquè, a diferència dels sacrificis de l'Antic Testament, que eren una acció externa a la vida humana, la mort de Jesús és la culminació d'una vida humana viscuda plenament segons el projecte de Déu. I això, la vida humana de Jesús viscuda plenament segons l'amor de Déu, és el que realment ens obre a nosaltres el camí de la salvació, i no el fet aïllat de la seva mort. Nosaltres, si ens unim a ell, amb la fe i amb la manera de viure, i assumint també com ell que això no són flors i violes, som alliberats del pecat i ens unim a aquesta vida humana plena, que és la vida divina.

(Per a un aprofundiment ampli i minucios d'aquest tema, vegeu José Ignacio González Faus, *La Humanidad Nueva*, Vol. II, Ed. Eapsa i altres, Madrid 1974, pàg. 519-565).

Testament, tot i que aquest llenguatge és molt deutor de les circumstàncies religioses i culturals en què va ser formulat, no deixa d'oferir-nos alguns missatges importants: per començar, que el fet d'obrir un camí nou en la vida humana li va comportar a Jesús arribar fins a la terrible mort que és la crucifixió, o sigui que no va ser gens un exercici d'"altruisme indolor". Però el cas és que, sense negar la validesa d'aquests missatges, aquesta forma d'expressar què significa la salvació actualment no ens resulta al capdavant gaire satisfactòria.

I el fet és que, en efecte, actualment, la nostra teologia de fons funciona més aviat amb un altre model. Un model que és diferent del que ha marcat majoritàriament la tradició cristiana. La tradició cristiana s'ha format, bàsicament, com he dit, sobre el model del pecat i la redempció, que és el que trobem en les cartes de sant Pau, i que també és present en els evangelis sinòptics de Marc, Mateu i Lluc. Aquest altre model de què parlo, també present al Nou Testament però no tan difós com l'anterior, és el que es troba representat sobretot pel pròleg de l'evangeli de Joan, o sigui Joan 1,1-18.

Jo diria que el model de Joan 1,1-18, que després va reapareixent al llarg de tot el quart evangeli, és afirmar que en Jesús hi ha la plenitud de la vida humana, i que la plenitud humana és la vida de Déu. Jesús és la "Paraula" que Déu té a dir als homes, és a dir, és la manifestació de quin és el sentit de la vida humana o, dit al revés, és la presentació de la manera de viure la vida humana que realment té sentit. Déu no mostra aquest

sentit de la vida humana des de la distància, donant instruccions des de fora, sinó que s'hi fica dins. Aquell qui és la Paraula, aquell que és el Sentit, és fa carn, es fa persona humana sense cap protecció, i mostra, en la persona concreta de Jesús, és a dir, en la pràctica, no en la teoria, quina és la mena de vida que val la pena de ser viscuda. I és que ell, en efecte, és “la vida”, o sigui, la vida plena, en absolut. I aquesta vida que és Jesús és la llum per a tothom, per a tota persona.

El qui és la Paraula, el qui és el Sentit, el qui és anomenat el Fill de Déu, es fa persona humana, segons aquest text, no per revertir els efectes del pecat, sinó per empènyer els éssers humans cap endavant, cap a una vida, per dir-ho amb les paraules del mateix evangelí de Joan, de persones que s'estimin les unes a les altres, que és la manera de viure segons el projecte de Déu, i que és la màxima realització de la humanitat. I per conduir-los, finalment, més enllà d'aquest món, a la plenitud d'aquesta vida, que és la vida de Déu.

Però, ¿i el pecat? No, el pròleg de Joan no diu pas, de cap manera, que el pecat no existeixi. Jesús i el projecte de Déu per a la humanitat que ell representa han estat, i són, efectivament, rebutjats per molts. Ho diu clar i dur: “Era present al món, al món que li deu l'existència, però el món no l'ha reconegut. Ha vingut a casa seva, i els seus no l'han acollit”. I per aquest rebuig, tant del món com dels seus, ha acabat morint en una creu.

Però, per a l'evangelista, el més important no és això, sinó els bons fruits que ha fet florir la Paraula que s'ha fet carn i ha estimat fins a la mort: "A tots els qui l'han rebut, als qui creuen en el seu nom, els concedeix poder ser fills de Déu". I continua: "De la seva plenitud, tots nosaltres n'hem rebut gràcia i més gràcia... Déu ningú no l'ha vist mai: el seu Fill únic, que és Déu i està en el si del Pare, és qui l'ha revelat".

Jesús és la vida plena. Jesús és el camí de la vida plena. I nosaltres, en aquest món, no hi estem pas com fent una mena d'examen per veure si som mereixedors d'entrar, després de la mort, en la vida nova dels redimits per Jesús, com sovint s'ha predicat i es continua predicant, sinó que, units amb Jesús, confiant en Jesús i omplerts amb el seu Esperit, hi estem amb ganes de viure d'acord amb aquest camí de vida plena al qual aspirem. O sigui, amb ganes de viure com Jesús va viure.

La salvació és això: Jesús, amb la seva fidelitat a l'amor fins a la mort, supera la feblesa i la tenebra de la vida humana i, si ens unim a ell, ens empeny pel camí de la vida nova que ell ha viscut, i ens porta fins a la plenitud d'aquesta vida nova, que és la vida de Déu.

SEGUIR JESÚS, CERCAR DÉU

I EL SEU PROJECTE

I ara cal fer-se una pregunta fonamental: i aquesta fe que afirmem, ¿què comporta? És a dir, ¿com es tradueix a la nostra vida, a la vida dels creients? ¿En què es tradueix el seguiment de Jesús? ¿En què es tradueix la recerca de Déu i del seu projecte?

Per mi, hi ha dos textos que responen bé a aquestes preguntes. El primer, que dona una resposta global, és de la Primera Carta de sant Joan 2,3-6:

Sabem que coneixem Déu si guardem els seus manaments. El qui afirma: «Jo el conec», però de fet no guarda els seus manaments, és un mentider, i la veritat no està en ell. Però en el qui guarda la seva paraula, l'amor que ve de Déu ha arribat en ell a la plenitud. D'aquesta manera sabem que estem en ell. El qui afirma que està en ell ha de viure tal com Jesús vivia.

Per conèixer Déu, per trobar Déu, el que cal és fer cas dels seus manaments, diu aquest text de la Primera Carta de sant Joan. Nosaltres, en comptes de parlar de guardar els manaments parlariem més aviat d'apuntar-nos al seu projecte, que sona menys coercitiu. Però és el mateix. ¿I quin és el projecte de Déu al qual ens hem d'apuntar? És així de simple: viure com Jesús vivia. Si un guarda la paraula, és a dir, si un mira de viure com Jesús vivia, ha arribat a la plenitud de l'amor de Déu.

Viure tal com Jesús vivia. Això és tot. ¿I com vivia Jesús? ¿És possible sintetitzar-ho d'alguna manera? No, de fet no és possible. Com vivia Jesús un només ho pot arribar a conèixer impregnant-se de l'evangeli, dels quatre evangelis. Llegir-los sovintejadament, tros a tros, és la millor manera –o potser l'única–, de ficar-se a dintre les actituds bàsiques de Jesús, els seus plantejaments, les seves prioritats, les seves il·lusions. Mantenir, amb el ritme que a cadascú li vagi bé, aquesta lectura és fonamental per ser cristià. I detenir-s'hi per rumiar-la una miqueta. A partir d'aquesta aproximació evangèlica és com podem anar discernint i interioritzant com es concreta per a nosaltres, en el moment present, la manera de viure de Jesús.

Anem ara al segon text. És el relat més antic que tenim als evangelis sobre la resurrecció de Jesús, i es troba a Marc 16,1-7:

Passat el repòs del dissabte, Maria Magdalena, Maria, mare de Jaume, i Salomé van comprar olis aromàtics per anar a ungir el cos de Jesús. El diumenge, molt de matí, arribaren al sepulcre a la sortida del sol. Es deien entre elles: “¿Qui ens farà rodolar la pedra de l'entrada del sepulcre?”. Llavors van alçar els ulls i van veure que la pedra ja havia estat apartada. Era una pedra realment molt grossa. Van entrar al sepulcre i trobaren assegut a la dreta un jove vestit de blanc, i s'esglaiaren. Ell els diu: “No us espanteu. Vosaltres busqueu Jesús de Natzaret, el crucificat: ha ressuscitat, no és aquí. Mireu el lloc on l'havien posat. Però ara aneu a dir als seus deixebles i a Pere: Ell va davant vostre a Galilea; allà el veureu, tal com us va dir”.

En aquesta escena, que trobem també, ampliada, a Mateu 28,1-10, hi llegim una consigna que les dones han de transmetre als deixebles: que vagin a Galilea, que és allà on el veuran. Aquesta consigna repeteix l'anunci que Jesús mateix havia fet abans de la passió, a Marc 14,28 i Mateu 26,32. A Galilea, el lloc on els deixebles havien nascut i s'havia desenvolupat la seva vida, i el lloc on Jesús havia començat la seva missió, és on ara hauran de tornar si volen trobar-se novament amb Jesús. No serà a la capital, al centre del poder religiós i el poder polític, on l'hauran d'anar a buscar i on podran trobar-lo, sinó que serà al lloc on es desenvolupa la vida, el treball, la quotidianitat, on ell se'ls farà present.

A Jesús, doncs, i a Déu, se'ls troba a la vida. I se'ls troba a la vida quan un mira de viure aquesta vida tal com la vivia Jesús. Bon programa.

Ara, doncs, a partir dels evangelis, i fixant-nos en les qüestions que atreuen més l'atenció de Jesús i que constitueixen l'entramat de la seva vida, les seves prioritats, els seus punts de referència, i tenint en compte alhora l'experiència de la vida cristiana tal com s'ha viscut al llarg del temps, mirarem de desgranar com podem anar fent realitat avui la crida evangèlica. I ho farem entrant per la porta per on sembla convidar-nos a entrar el text de Marc que acabem de citar: la porta dels llocs on es desenvolupa la vida.